

Avoin tiede -työryhmä, kokous 2/2017

Aika Maanantai 6.3.2017 klo 12.00–14

Paikka Pääatalo, kokoushuone 2

Osallistujat Vararehtori Seppo Parkkila, puheenjohtaja
Helena Laaksonen, tietoarkiston johtaja
Elina Mäkinen, tutkijatohtori, JKK
Minna Niemi-Grundström, kirjastonjohtaja
Pirjo Nikander, tutkijakoulun tutkimusjohtaja
Liina-Kaisa Tynkkynen, tutkijatohtori, SOC
Tutkimuksen kehittämisspäällikkö Markku Ihonen, sihteeri

Erikseen kutsuttuina:

Pirjo Rauhala, suunnittelupäällikkö, yliopistopalvelut
Riikka Venetjoki, tiedottaja, yliopistopalvelut

KÄSITELLYT ASIAT

1. Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen sekä asialistan ja edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Tietopalveluneuvoja Erja Kymäläinen kirjastosta otti työryhmästä valokuvan ennen kokouksen alkua. Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12.10. Todettiin kaikkien kutsuttujen olevan läsnä. Hyväksyttiin kokouksen asialista. Hyväksyttiin edellisen kokouksen (16.1.2017) muistio.

2. Tutkimuksen ja tutkijoiden näkyvyys

Avoin tiede -työryhmässä on sivuttu useita kertoja tutkimuksen ja tutkijoiden näkyvyyttä. Tutkimuksen rahoittajat, yhteistyökumppanit, media ja yleisö tarvitsevat tietoa tutkimuksesta ja ovat myös siitä kiinnostuneita. Tieteeltä ja tutkimukselta vaaditaan aiempaa enemmän avoimuutta, ja mediaympäristön nopea muutos edellyttää uudenlaisia toimintatapoja.

Tiedottaja Riikka Venetjoki alusti yliopiston tutkimuksen verkkosivuista, tutkijoiden profiileista ja löydettävyydestä, tutkimuksen ja tutkijoiden näkyvyydestä mediassa sekä asiantuntijaviestinnästä. Kokoukseen osallistuvat olivat saaneet Venetjoen esityksen etukäteen. Alustuksessa ja keskustelussa todettiin seuraavaa.

- Yliopiston **tutkimuksen verkkosivut** tulee uudistaa. On sovittava paitsi siitä, mitä materiaalia sivuilla on ja miten se jäsennetään ja esitetään, myös siitä, kuka sivuja rakentaa ja ylläpitää ja millä syklillä. Tutkimusryhmille tarjotaan kotisivupalveluna WordPress-pohjoinen työkalu, jolla sivut yhtenäistetään. Tutkijakoulu on valmis toimimaan pilottina uudistuksessa. Ennen isompaa uudistusta kysytään tiedeneuvostolta, millaisilta yliopiston tutkimus-verkkosivujen tulee näyttää.
- Etenkin kirjasto ja tutkijakoulu antavat jo nyt koulutusta tutkijoille **tutkijaprofiilien** laadinnassa. Yliopiston tulee edellyttää kaikilta tutkijoilta sähköistä henkilökorttia yliopiston omilla sivuilla. Ongelmallisemmaksi todettiin sen linjaaminen, mihin yhteisöpalveluihin (ResearchGate, LinkedIn, Mendeley, ORCID...) tutkijoiden kannattaa osallistua; ainakin osittain palvelujen hyödyntäminen vaihtelee ajoittain.
- Tutkimuksen ja tutkijoiden **näkyvyys mediassa** on yliopistolle erittäin tärkeää, ja sitä täytyy kehittää järjestelmällisesti. Näkyvyyteen kuuluvat paitsi tiedeuteiset myös mediayhteistyö (toi-

mittajien palvelu) ja tutkijoille suunnattu tiedottamisen tuki. Viestinnän asiantuntijat voivat auttaa tutkijoita tutkimuksesta kertomisessa, mutta he eivät voi korvata sisällön asiantuntijoita. Yliopiston SoleCris-tutkijatietokannasta ei ole helppoa löytää asiantuntijoita. Tutkimustoimintaa koskevien uutisten saamiseksi tiedekuntiin on nimetty tiedottamisen vastuuhenkilöt. Pohdittiin tiedotustiimien muodostamista muihinkin tiedekuntiin kuin COMS:iin ja SOC:iin. Tiimiä voisi johtaa varadekaani, ja sen tulisi toimia yhteistyössä viestintäpalvelujen kanssa. Ehdotettiin harvittavaksi myös digitaalista ”tutkijan opasta” tekeillä olevan ”opiskelun oppaan” tapaan.

- Tutkimus tarvitsee myös järjestelmällistä **asiantuntijaviestintää** eli lähinnä tutkijoiden ja tutkimusyhteisöjen blogeja. Erityisesti yliopistolle tärkeistä aiheista olisi tähdellistä kirjoittaa blogeja, joita voidaan edelleen jakaa sosiaalisessa mediassa. Yhteiskuntatieteiden Alusta (<http://alusta.uta.fi>) on toimiva esimerkki. Yliopiston nykyistä blogs.uta.fi -palvelua kehitetään visuaalisesti houkuttavammaksi ja notkeammaksi. Bloggaajille on hyvä tarjota koulutusta ja muuta tarpeellista tukea.

Lopuksi todettiin kootusti, että yliopiston tulee sisäisellä yhteistyöllä kohentaa tiede- ja tutkimusviestintää etenkin profiilialoillaan. Tutkimus- ja tiedeviestinnästä on tarpeen keskustella seuraavaksi tiedeneuvostossa, jossa voidaan muodostaa yliopistotason näkemyksiä asiasta. Tutkimuksen kehittämispäällikkö Markku Ihonen valmistelee asiaa viestintäpalvelujen ja vararehtori Seppo Parkkilan kanssa.

3. Avoimesti saatavilla olevien julkaisujen määrät ja kirjoittajamaksut

Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää korkeakoulujen raportoivan julkaisuistaan myös niiden avoimen saatavuuden. Ministeriö seuraa avoimen tieteen ja tutkimuksen etenemistä ja arvioi tätä etenkin avoimesti saatavilla olevien julkaisujen määrällä. Tiedekunnat maksavat kirjoittajamaksuja tai julkaisumaksuja (article processing charge, APC) kustantajille vastikkeeksi siitä, että kustantaja asettaa julkaistun artikkelin tai kirjan avoimesti saataville.

Suunnittelupäällikkö Pirjo Rauhala alusti aiheesta avoin tiede -työryhmälle. Käsitys ”avoimesti saatavasta julkaisusta” on vaihdellut. Kiistattomasti avoimet ja ei-avoimet julkaisukanavat tunnustetaan, mutta useimpien julkaisukanavien avoimuudesta ei voida varmistua. Vuodesta 2016 lähtien OKM on pyytänyt tiedot myös rinnakkaistalennuksista. Senkin tilastoinnissa on vaikeuksia, muun muassa vaihtelevat embargo-ajat. Seurantatieto ei ole yliopistossa kovin vanalla pohjalla.

Kirjoittajamaksuista saadaan suuntaa antavat tiedot yliopiston kirjanpidosta. Monissa hankkeissa julkaisujen avoimiksi ostamisen kuluja ei kuitenkaan ilmoiteta erikseen. Lisäksi kirjoittajamaksuja maksetaan paikoin luottokorteilla, ja maksaja voi olla jokin muu taho kuin Tampereen yliopisto (esimerkiksi Pirkanmaan sairaanhoitopiiri).

Todettiin tarve jatkaa keskustelua aiheesta ja määrittellä Tampereen yliopiston linja etenkin kirjoittajamaksuihin. Pirjo Rauhala tuottaa avoin tiede -työryhmälle Tampereen yliopiston tiedot vuodelta 2016.

4. Avoimen tieteen ja tutkimuksen viitearkkitehtuuri

Opetus- ja kulttuuriministeriö toivoo yliopistojen noudattavan avoimen tieteen viitearkkitehtuuria. Viitearkkitehtuuri on määritelty Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen asiakirjassa [Avoin tiede ja tutkimus – viitearkkitehtuuri](#). Sen mukaan ”viitearkkitehtuurilla tarkoitetaan määritetyn kohdealueen yleistasoista tavoitetilän arkkitehtuurikuvausta (tavoitearkkitehtuuria)”. Tavoitearkkitehtuurin on tarkoitus ohjata ”tieteen ja tutkimuksen tietojen ja palvelujen avoimuuden periaatteita, tietojenvaihtoa sekä avoimuuden sähköisten palvelujen kehittämistä”. ”Vii-

tearkkitehtuuri määrittää puitteet, jonka sisällä avoimen tieteen ja tutkimuksen yhteiset ratkaisut, sen komponentit, tietojen hallinta, tietojärjestelmät sekä paikalliset palvelut tulee suunnitella ja toteuttaa” ja ” kuvaa kokonaisuutena miten eri toimijoiden avoimen tieteen ja tutkimuksen prosessi ja sen palvelut sekä tiedot, tietorakenteet, toimijat, roolit sekä tietojärjestelmäpalvelut toimivat tavoitetilassa yhteen”.

Tutkimuksen viitearkkitehtuurilla on tarkoitus muodostaa yliopiston ”tavoitetila, joka mahdollistaa nykyisen tutkimusprosessin kaikkien vaiheiden avoimuuden ja jolla voidaan kiihdyttää tieteen tekemistä, mutta myös mahdollistaa uudenlaisen, ketterämmän ja yhteisöllisemmän tavon tutkia ja tehdä tiedettä”.

Avoin tiede -työryhmä keskusteli viitearkkitehtuurimallin hyödyntämisestä Tampereen yliopistossa. Keskustelussa todettiin valtakunnallisena työnä laaditun arkkitehtuurin edut kokonaiskuvan jäsentämisessä ja roolien ja yhteyksien täsmentämisessä. Uuden tamperelaisen korkeakoulukonsernin (Tampere3) rakentamisen nykyvaiheessa ei kuitenkaan ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan tehdä isoja arkkitehtuuripäätöksiä. Asiaan palataan Tampere3-prosessissa.

5. Ilmoitusasioita

Avoin tiede tulossopimuksessa. Tampereen yliopisto kirjoitti tammikuun lopulla kautta 2017–2020 koskevan sopimuksen Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Sopimuksen yleisessä osassa todetaan: ”Korkeakoulut ovat sitoutuneet ... avoimen tieteen käytänteisiin kaikilla organisaation tasoilla”. Tampereen yliopistosta todetaan: ”Yliopiston avoimen tieteen toimintatapa nousee sopimuskauden aikana vähintään tasolle neljä.” Loppuvuonna 2016 tehdyssä Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen selvityksessä Tampereen yliopisto on jo avoimen tieteen kypsyydellä neljä (<http://avointiede.fi/toimintakulttuuri/tutkimusorganisaatiot>). Ristiriita johtuu siitä, että hyvissä ajoin valmistellun sopimuksen allekirjoittaminen lykkääntyi Tampere3-prosessin etenemisen takelleltua vuoden 2016 lopulla.

Avoin tiede U5-yhteistyössä. Tampereen yliopisto tekee monilla alueilla tiivistä kansallista yhteistyötä muiden yliopistojen kanssa. Erityinen sopimus yliopistolla on Itä-Suomen, Jyväskylän, Oulun ja Turun yliopistojen kanssa koulutuksen ja tutkimuksen sekä niitä tukevien palvelujen yhdessä kehittämiseksi. Avoin tiede on vahvasti mukana U5-yliopistoyhteistyössä. Prosesseja ja politiikkoja on alettu yhtenäistää, ja muun muassa julkaisutietojen kokoamisessa ja vaihtamisessa on mahdollisuus yhteistyön lisäämiseen. Avointa tiedettä edistäviin U5-työryhmiin kuuluvat Tampereen yliopistosta tietoarkiston johtaja Helena Laaksonen (avoin data) ja kirjastonjohtaja Minna-Niemi-Grundström (avoin julkaiseminen).

EUA:n avoin tiede -webinaari. European University Association järjestää webinaarin ”Open Science in Universities: Implications for research and for doctoral education” 29.3.2017.

6. Seuraava kokous

Seuraavan kokouksen aikaa ei vielä päätetty.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.00.

Seppo Parkkila
Vararehtori

Markku Ihonen
Tutkimuksen kehittämisspällikkö